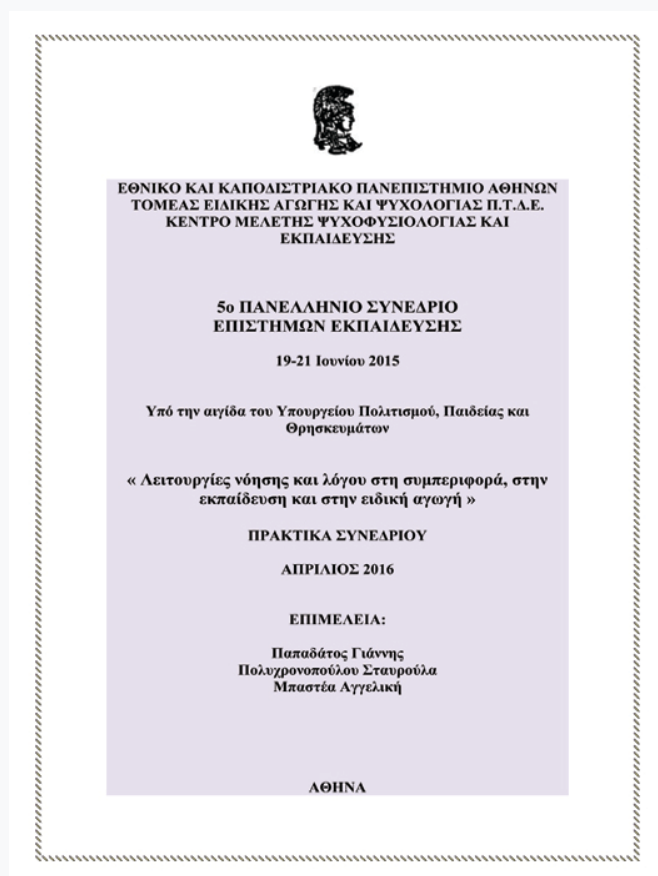

Panhellenic Conference of Educational Sciences

Vol 2015, No 1 (2015)

5th Conference Proceedings

**Διερεύνηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών
Γυμνασίων σε σχέση με την επιμόρφωση στην
Ειδική Αγωγή.**

Μαρία Μελίνα Λαϊνά, Κρυστάλλω Παπαδοπούλου

doi: [10.12681/edusc.132](https://doi.org/10.12681/edusc.132)

To cite this article:

Λαϊνά Μ. Μ., & Παπαδοπούλου Κ. (2016). Διερεύνηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών Γυμνασίων σε σχέση με την επιμόρφωση στην Ειδική Αγωγή. *Panhellenic Conference of Educational Sciences*, 2015(1), 754–763.
<https://doi.org/10.12681/edusc.132>

Διερεύνηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών Γυμνασίων σε σχέση με την επιμόρφωση στην Ειδική Αγωγή.

Μαρία (Μελίνα) Λαϊνά
Εκπαιδευτικός ΠΕ07, ΜΑ, ΜΕd, Υπ. Δρ ΕΚΠΑ
lainamelina@gmail.com

Κρυστάλλω Παπαδοπούλου
Φιλόλογος, ΜΑ
kryspap@hotmail.com

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως θέμα της την ενίσχυση του προβληματισμού αναφορικά με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Γυμνασίων σε θέματα Ειδικής Αγωγής και διαφοροποιημένης διδασκαλίας σε τάξεις μικτής δυναμικότητας. Με βάση εμπειρική έρευνα, μέσω ημιδομημένης συνέντευξης εκπαιδευτικών, που εκπονήθηκε στην Περιφέρεια Α΄ Αθήνας, θα παρουσιαστούν τα σχετικά πορίσματα, κατά πόσο η εκπαιδευτική κοινότητα έχει το ανάλογο θεωρητικό υπόβαθρο για την αντιμετώπιση και διαχείριση περιπτώσεων Ειδικής Αγωγής και τις εκπαιδευτικές ανάγκες που πηγάζουν από αυτή την κατάσταση. Στην παρούσα εργασία ως επεξηγηματική μελέτη περίπτωσης επιλέγεται η ποιοτική έρευνα, γιατί τα εργαλεία της ερευνούν κοινωνικά φαινόμενα (ειδική αγωγή) μέσα στο ακριβές κοινωνικό πλαίσιο (σχολικό περιβάλλον). Τα ευρήματα δείχνουν ότι σε ένα αρκετά υψηλό ποσοστό οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν επιμορφωθεί σε θέματα Ειδικής Αγωγής, παρόλα αυτά μέσω προσωπικής ενασχόλησης προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τις μεμονωμένες περιπτώσεις στο πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης και αγωγής. Στη συνέχεια ακολουθεί μια κριτική θεώρηση της υπάρχουσας κατάστασης και των ευρημάτων, ενώ τέλος παρουσιάζονται προτάσεις με στόχο την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών μέσω επιμορφώσεων, εναλλακτικών προγραμμάτων, παροχής παιδαγωγικών τεχνικών, λογισμικού και εφαρμογής καλών πρακτικών στον τομέα της Ειδικής Αγωγής και εκπαίδευσης, καθώς ο σχεδιασμός και εφαρμογή προγραμμάτων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών αποτελούν σημαντική προϋπόθεση για την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης.

Λέξεις κλειδιά: επιμόρφωση, Γυμνάσιο, εκπαιδευτικοί, ειδική αγωγή, ποιοτική έρευνα

Abstract

This paper focuses on strengthening the reflection regarding the training of teachers of secondary education in special education issues and differentiated teaching in mixed classes. Based on empirical research using semi-structured teachers' interview conducted in the 1st Educational Region of Athens there will be presented findings on whether the education community has the appropriate theoretical framework to address and manage special education cases as well as the educational needs arising from this situation. In this study, as illustrative case study, qualitative research is selected, because its tools investigate social phenomena (special education) within the precise social context (school environment). The findings show that a fairly high percentage of teachers has not been trained in special education issues, however through personal engagement the teachers try to deal with individual cases within the framework of general education and treatment. Then follows a

critical review of the existing situation and the findings, and finally proposals are presented aimed at the professional development of teachers through trainings, alternative programs, provision of pedagogical techniques, software and application of good practices in the field of Special Education, as design and implementation of training programs for teachers are an important precondition for providing quality education.

Keywords: training, high school teachers, special education, qualitative research

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία μέσα από την διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών Γυμνασίων, αναμένεται να δημιουργηθεί ένας προβληματισμός για τη χρησιμότητα της επιμόρφωσης στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, στοχεύει σε αυτό το πλαίσιο να κινητοποιήσει τους ιθύνοντες να ασχοληθούν εκτενέστερα με την έρευνα γύρω από το συγκεκριμένο αντικείμενο, καθώς το ποσοστό του μαθητικού πληθυσμού, το οποίο χρήζει ειδικής εκπαίδευσης και αγωγής αυξάνεται.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η εις βάθος διερεύνηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την επιμόρφωσή τους στην ειδική αγωγή. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν εκπαιδευτικοί Γυμνασίου, καθώς στο Γυμνάσιο είναι ιδιαιτέρως έντονο το πρόβλημα, αφού η πλειοψηφία των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες συνεχίζουν στο Γυμνάσιο την υποχρεωτική 9ετή φοίτησή τους, ενώ στο Λύκειο έχουν περισσότερες επιλογές.

Ερευνητικά ερωτήματα

Η μελέτη αυτή θα προσπαθήσει να δώσει απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

1. Έχουν λάβει κάποια επιμόρφωση οι εκπαιδευτικοί Γυμνασίου σε θέματα Ειδικής Αγωγής;
2. Οι εκπαιδευτικοί Γυμνασίου θεωρούν απαραίτητη την επιμόρφωσή τους για τη διαχείριση παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες;

Μεθοδολογία έρευνας

Η παρούσα εργασία είναι μελέτη περίπτωσης. Επιλέχθηκε η ποιοτική έρευνα έναντι της ποσοτικής, γιατί πρόθεση των ερευνητών δεν είναι η γενίκευση των αποτελεσμάτων, αλλά η καταγραφή, μέσα από γενικά και ανοικτά ερωτήματα, των απόψεων και εμπειριών των συμμετεχόντων (Creswell, 2011).

Δείγμα

Το δείγμα της μελέτης αποτελούν έξι καθηγητές και καθηγήτριες Γυμνασίου, τρεις γυναίκες και τρεις άντρες. Τα κριτήρια επιλογής του δείγματος της μελέτης ήταν: α) η επιλογή μιας συγκεκριμένης περιοχής, τόσο για ευκολία πρόσβασης των ερευνητών όσο και για την ανάπτυξη μιας λεπτομερούς κατανόησης του φαινομένου, αφού οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα (σκόπιμη δειγματοληψία) και β) το γένος τους (δειγματοληψία μέγιστης διακύμανσης) (Creswell, 2011).

Το δείγμα δεν είναι αρκετά μεγάλο για να είναι εφικτό να εξαχθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών του Γυμνασίου σε θέματα Ειδικής Αγωγής. Παρόλα αυτά θεωρείται ικανό να παρουσιάσει μια τάση αναφορικά με το εξεταζόμενο ζήτημα της παρούσας εργασίας.

Εργαλεία

Ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η προσωπική συνέντευξη με τη χρήση πρωτοκόλλου. Με αυτόν τον τρόπο δόθηκε η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να εκφράσουν ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς τις απόψεις τους και υπήρξε περισσότερη ευελιξία, αφού εύκολα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης άλλαζε η σειρά των ερωτήσεων ή τροποποιούνταν ανάλογα με την πορεία της συζήτησης (Creswell, 2011).

Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στο πρωτόκολλο συνέντευξης είναι ανοικτού τύπου και είναι οι ακόλουθες:

Πρωτόκολλο συνέντευξης

Θέμα: «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε θέματα ειδικής αγωγής».

Ωρα συνέντευξης:

Ημερομηνία:

Τόπος:

Άτομο που Παίρνει τη Συνέντευξη:

Άτομο που Δίνει τη Συνέντευξη:

Μέρος που το Άτομο Δίνει τη Συνέντευξη:

Ερωτήσεις

Φύλο : Α Γ

Ηλικία :

Έτη υπηρεσίας στην εκπαίδευση:

Βαθμίδα σχολείου: Γυμνάσιο

Ειδικότητα:

Ανώτατος τίτλος σπουδών:

Αριθμός μαθητών του σχολείου:

1. Πόσοι μαθητές φοιτούν κατά μέσο όρο στα τμήματα που διδάσκετε φέτος;
2. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε σχετικά με τη συνεκπαίδευση μαθητών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο;
3. Στα τμήματα που διδάσκετε φέτος, έχετε εμπειρίες μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες;
4. Πώς θα κρίνατε τις εμπειρίες αυτές;
5. Σε ποιο επίπεδο θα κατατάσσατε τις γνώσεις σας για την εκπαίδευση παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες;
6. Έχετε παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο ειδικής αγωγής υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας ;
7. Το υπουργείο Παιδείας διοργανώνει επιμορφωτικά σεμινάρια για τους εκπαιδευτικούς των σχολείων. Έγινε ποτέ αναφορά, σε κάποιο σεμινάριο για θέματα ειδικής αγωγής;
8. Έχετε επιμόρφωση σχετική με την Ειδική Αγωγή;
9. Αν ναι, τι είδους επιμόρφωση έχετε λάβει;
10. Είστε ικανοποιημένος-η, από την επιμόρφωση που λάβατε;
11. Ποια βασικά στοιχεία αποκομίσατε από την Επιμόρφωσή σας στην Ειδική Αγωγή;
12. Θεωρείτε ότι η επιμόρφωση σε θέματα Ειδικής Αγωγής θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική;
13. Αν δεν έχετε λάβει επιμόρφωση, θα θέλατε να λάβετε;
14. Ποια επιμόρφωση θεωρείτε αποδοτικότερη για το συγκεκριμένο θέμα;

15. Μπορείτε να μοιραστείτε μαζί μας ένα περιστατικό που αντιμετωπίσατε στην τάξη με μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και να αναλύσετε τον τρόπο με τον οποίο το διαχειριστήκατε;

Οι ερωτήσεις του πρωτοκόλλου συνέντευξης κατηγοριοποιούνται ως εξής:

- α. Εισαγωγικές, δηλαδή γενικές ερωτήσεις που προσδιορίζουν την ταυτότητα του συνεντευξιαζόμενου (φύλο, ηλικία, έτη προϋπηρεσίας κτλ),
- β. Διερευνητικές, όπου οι συμμετέχοντες αναπτύσσουν κάποιες γενικές απόψεις αναφορικά με το θέμα (ερωτήσεις 1- 5)
- γ. Συγκεκριμένες, γιατί απαιτούν συγκεκριμένες απαντήσεις (6-14)

Διαδικασία

Πριν την συνέντευξη οι εκπαιδευτικοί ενημερώθηκαν για το θέμα και το σκοπό της συγκεκριμένης μελέτης. Τονίστηκε ιδιαίτερα η διαφύλαξη της ανωνυμίας και των προσωπικών δεδομένων, προκειμένου οι συμμετέχοντες να αισθανθούν ασφάλεια και να απαντήσουν πρόθυμα και ειλικρινά στις ερωτήσεις. Τέλος, για τη λεπτομερή καταγραφή της συζήτησης, συμφωνήθηκε η χρήση δημοσιογραφικού μαγνητοφώνου, με τον όρο ότι, αν κάποιος επιθυμεί να διαγραφεί μέρος των λεγόμενων του, αυτό να γίνει άμεσα (Creswell, 2011).

Οι συνεντεύξεις έγιναν στο σχολείο των εκπαιδευτικών και διήρκεσαν περίπου μία ώρα. Κατά τη διάρκεια της συνομιλίας χρησιμοποιήθηκε το πρωτόκολλο συνέντευξης και το δημοσιογραφικό μαγνητόφωνο. Οι ερευνήτριες συχνά, προκειμένου να διευκρινιστεί κάποιο ζήτημα καλύτερα, έκαναν επιπλέον ερωτήσεις. Η ανάλυση των δεδομένων βασίστηκε στην αποκωδικοποίηση των λέξεων - κλειδιά που υπάρχουν στις συνεντεύξεις.

Αξιοπιστία – Εγκυρότητα

Για την εγκυρότητα και αξιοπιστία της μελέτης πραγματοποιήθηκε επανέλεγχος τόσο των μεταγραφών των συνεντεύξεων, για να πιστοποιηθεί η διαδικασία μετατροπής της μαγνητοφωνημένης εγγραφής σε κείμενο, όσο και της διερευνητικής ανάλυσης. Επίσης, έγινε επανέλεγχος της κωδικοποίησης της μεταγραφής με βάση τις λέξεις-κλειδιά καθώς και της περιγραφής (Creswell, 2011), για να πιστοποιηθεί ότι οι ερμηνείες που δόθηκαν είναι αντιπροσωπευτικές των απόψεων του καθενός.

Αποτελέσματα

Τα δεδομένα των συνεντεύξεων κατηγοριοποιούνται ως εξής:

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Ο μέσος όρος ηλικίας των εκπαιδευτικών είναι 53.1 χρόνια με μέσο χρόνο προϋπηρεσίας τα 22.6 χρόνια. Οι μισοί κατέχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, ενώ ο αριθμός μαθητών των σχολείων του δείγματος κυμαίνεται από 200-280 μαθητές, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα.

Φύλο	Γυναίκα	Γυναίκα	Άντρας	Γυναίκα	Άντρας	Άντρας
Ηλικία	51	51	56	55	55	51
Χρόνια προϋπηρεσίας	25 χρόνια	23 χρόνια	23 χρόνια	24 χρόνια	20 χρόνια	21 χρόνια
Βαθμίδα	Γυμνάσιο	Γυμνάσιο	Γυμνάσιο	Γυμνάσιο	Γυμνάσιο	Γυμνάσιο
Ανώτατος τίτλος σπουδών	Μεταπτυχιακό	Μεταπτυχιακό	Πτυχίο	Πτυχίο	Μεταπτυχιακό	Πτυχίο
Ειδικότητα	Φιλολόγος	Φιλολόγος	Μαθηματικός	Θεολόγος	Πληροφορικής	Χημικός
Αριθμός μαθητών του σχολείου	200	230	250	260	280	220

Διερευνητικές ερωτήσεις

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι ερωτήσεις 1-5, οι οποίες αναφέρονται στον αριθμό των μαθητών κάθε τμήματος που διδάσκει ο συνεντευξιζόμενος τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, στη γνώμη τους για τη συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στις εμπειρίες τους με μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στο χαρακτηρισμό αυτών των εμπειριών και στο χαρακτηρισμό του επιπέδου των γνώσεών τους για την εκπαίδευσή τους.

Μέσα από τις απαντήσεις προέκυψε ότι:

- Συμφωνούν με τη συνεκπαίδευση μαθητών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, όμως αναλόγως με το πρόβλημα του μαθητή και εφόσον οι ίδιοι έχουν λάβει την απαραίτητη επιστημονική κατάρτιση για την διαχείρισή των μεμονωμένων αυτών περιπτώσεων.
- Στα τμήματα που διδάσκουν οι εν λόγω εκπαιδευτικοί, το ποσοστό των μαθητών με πιστοποιημένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες κυμαίνεται από 3 έως 5 μαθητές σε σύνολο 22 έως 27 μαθητών.
- Οι εμπειρίες τους με μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ήταν άλλοτε αρνητικές και άλλοτε θετικές, ανάλογα με το εκάστοτε πρόβλημα, τον μαθητή, αλλά και το οικογενειακό του περιβάλλον.
- Το επίπεδο των γνώσεων των πέντε εκπαιδευτικών για την εκπαίδευση μαθητών με ειδικές ανάγκες είναι κυρίως εμπειρικό ή από προσωπική μελέτη και μόνο μία φιλόλογος έχει πολύ καλό επίπεδο, λόγω ετήσιου σεμιναρίου που έχει παρακολουθήσει.

Εξειδικευμένες ερωτήσεις

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι ερωτήσεις 6-15 και μέσα από τις απαντήσεις προέκυψαν οι παρακάτω απόψεις για τα θέματα:

α) Επιμόρφωση στην Ειδική Αγωγή (ερωτήσεις 6, 7, 8, 9, 10) : Κανένας από τους εκπαιδευτικούς δεν έχει παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο ειδικής αγωγής υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας. Κάποιος αγανακτισμένος εκπαιδευτικός τόνισε ότι το Υπουργείο Παιδείας «λάμπει δια της απουσίας του στα θέματα Ειδικής Αγωγής». Επίσης, όλοι τόνισαν ότι στα διάφορα επιμορφωτικά σεμινάρια του Υπουργείου Παιδείας που έχουν παρακολουθήσει δεν έγινε ποτέ αναφορά σε θέματα Ειδικής Αγωγής. «Σε όσα σεμινάρια έχω παρακολουθήσει, και έχω παρακολουθήσει αρκετά, ποτέ δεν έγινε η παραμικρή αναφορά σε θέματα ειδικής αγωγής», αναφέρθηκε κάποιος από τους εκπαιδευτικούς χαρακτηριστικά.

Μόνο μια εκπαιδευτικός από τους έξι ερωτώμενους απάντησε με ένταση στη φωνή, ότι έχει με δική της πρωτοβουλία επιμορφωθεί στην Ειδική Αγωγή «Πάντα με ενδιέφερε να μάθω περισσότερα στοιχεία για το θέμα, γιατί αισθανόμουν ευθύνη, αλλά και αδυναμία στη διαχείριση των μαθητών μου που αντιμετώπιζαν προβλήματα. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των μαθητών με διαγνωσμένα προβλήματα αυξάνει και εμείς το μόνο που λαμβάνουμε στο σχολείο είναι η διάγνωση από το ΚΕΔΔΥ. Καμιά άλλη βοήθεια». Πληρώνοντας, όπως είπε, «ένα αξιοσέβαστο ποσό για τα σημερινά οικονομικά δεδομένα» παρακολούθησε ετήσιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στην Ειδική Αγωγή υπό την αιγίδα του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Η διάρκεια την κούρασε πάρα πολύ, γιατί έπρεπε να συνδυάσει εργασία και οικογένεια, αλλά είναι αρκετά ικανοποιημένη. «Εντυπωσιάστηκα από το έργο που γίνεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και λυπήθηκα για το έργο που δε γίνεται στη δευτεροβάθμια», τόνισε. Επίσης, ανέφερε ότι έμαθε πάρα πολλά πράγματα για όλο το φάσμα των παιδιών με ειδικές

εκπαιδευτικές ανάγκες, αλλά αισθάνεται λύπη, γιατί ελάχιστα μπορούν να εφαρμοστούν στο σχολείο της.

β) Αναγκαιότητα επιμόρφωσης στην Ειδική Αγωγή (ερωτήσεις 12, 13, 14). Όλοι τόνισαν την αναγκαιότητα της επιμόρφωσης στους εκπαιδευτικούς του Γυμνασίου, διότι οι περιπτώσεις μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αυξάνουν, και αισθάνονται ότι η Πολιτεία δεν τους βοηθά στο έργο τους. «Στην τάξη μου είχα πέντε περιπτώσεις μαθητών με διαγνωσμένα μαθησιακά προβλήματα και το μόνο που κάναμε όλοι οι συνάδελφοι ήταν να δείχνουμε ακραία επιείκεια στην προφορική τους εξέταση, για να καταφέρουν να τελειώσουν το Γυμνάσιο», είπε ένας από τους εκπαιδευτικούς. Η φιλόλογος που είχε επιμόρφωση τόνισε ότι και οι Διευθυντές θα πρέπει να επιμορφωθούν και να ευαισθητοποιηθούν στο θέμα της Ειδικής Αγωγής, λέγοντας με παράπονο «στην αρχική συνέλευση των καθηγητών το Σεπτέμβριο, είπα στη Διευθύντρια, ότι ένα τμήμα της Γ Γυμνασίου που είχε 27 μαθητές, εκ των οποίων 4 είχαν διαγνωσμένα μαθησιακά προβλήματα, πρέπει με βάση το νόμο περί Ειδικής Αγωγής να σπάσει, προς όφελος αυτών των παιδιών, αλλά δεν έκανε τίποτα». Ως αποδοτικότερη επιμόρφωση οι τέσσερις πρότειναν την εξ αποστάσεως επιμόρφωση με συμβατικά μέσα (έντυπο υλικό) και ταυτόχρονα τη χρήση ΤΠΕ, εκτενούς διάρκειας, ενώ ο πέμπτος πρότεινε ταχύρρυθμα σεμινάρια πχ 300 ωρών που όμως θα είναι δωρεάν και υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας. Η εκπαιδευτικός που είχε ήδη παρακολουθήσει την ετήσια επιμόρφωση είπε ότι θα προτιμούσε ένα τμήμα της να γινόταν εξ αποστάσεως.

γ) Περιστατικό (ερώτηση 15) Στο τελευταίο ερώτημα όλοι οι εκπαιδευτικοί απάντησαν, δίνοντας συγκεκριμένα παραδείγματα. Κάποιοι αναφέρθηκαν στη δυσκολία επικοινωνίας με τους γονείς των μαθητών αυτών. Τόνισαν τη συχνά εχθρική στάση των γονέων απέναντί τους, γιατί θεωρούν ότι το παιδί τους αδικείται ή δεν του δίνεται η κατάλληλη προσοχή. Μία μάλιστα εκπαιδευτικός ανέφερε: «Αισθάνθηκα τόσο προσβεβλημένη που, όταν έφυγε ο πατέρας, έβαλα τα κλάματα». Άλλοι τόνισαν τη δυσκολία στην μαθησιακή τους εξέλιξη αναφέροντας χαρακτηριστικά: «Είναι τραγικό να μην μπορείς να κάνεις κάτι για αυτά τα παιδιά. Η εξατομικευμένη διδασκαλία είναι ανέφικτη, όταν έχεις πολυπληθή τμήματα. Ας μη συζητήσουμε για την ανύπαρκτη παράλληλη στήριξη». Μία εκπαιδευτικός αναφέρθηκε στην περίπτωση παιδιού με αυτισμό που, ενώ στην Α΄ Γυμνασίου εντάχθηκε με μικρά προβλήματα στο σχολικό περιβάλλον, έχοντας μάλιστα και παράλληλη στήριξη, στη Β Γυμνασίου οι εντάσεις στην τάξη έγιναν τόσο έντονες που το παιδί άλλαξε σχολείο.

Συζήτηση – συμπεράσματα

Η συζήτηση και τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης θα στηριχθούν στις διαστάσεις που θέτουν τα ερευνητικά ερωτήματα.

Επιμόρφωση στην Ειδική Αγωγή

Η εκπαίδευση βρίσκεται σε συνεχή δυναμική αλληλεπίδραση με την κοινωνία, ως εκ τούτου οφείλει να εξελίσσεται και να προσαρμόζεται στις επιταγές της. Η αναγκαιότητα της συνεχούς επιμόρφωσης στην εκπαιδευτική κοινότητα είναι ιδιαίτερος αυξημένη τα τελευταία χρόνια και αυτό οφείλεται στις συνεχείς εξελίξεις σε όλους τους τομείς της γνώσης και της πληροφορίας, αλλά και στις αυξανόμενες απαιτήσεις του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Εντάσσεται σύμφωνα με την Αθανασούλα-Ρέππα et al (1999) στη συνεχή και διαρκή επαγγελματική και

προσωπική ανάπτυξη και εξέλιξη των εκπαιδευτικών. Ως εκ τούτου η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών δεν περιορίζεται στην αρχική αλλά στη συνεχή, συμπληρωματική και ενδουπηρεσιακή, η οποία παρακολουθεί τις ανακατατάξεις και τις μεταβαλλόμενες ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού. Από την άλλη πλευρά, για να είναι αποτελεσματική η επιμόρφωση οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να την αντιμετωπίζουν ως εργαλείο για τη διαχείριση πραγματικών καταστάσεων ζωής και όχι ως μάθηση που δημιουργείται ως αποτέλεσμα θεωρητικής επεξεργασίας θεμάτων (Νικολακάκη, 2003).

Αναγκαιότητα επιμόρφωσης στην Ειδική Αγωγή

Η αύξηση των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και γενικότερα όσων εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο της ειδικής αγωγής είναι στατιστικά δεδομένη (European Agency for Development in SNE). Οι εκπαιδευτικοί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν έχουν όμως εξειδικευτεί στην αντιμετώπιση των αναγκών αυτών και προκύπτουν προβλήματα αντιμετώπισης και σωστής διαχείρισης των μαθητών, τα οποία οφείλονται στην απουσία επιμόρφωσης, τονίζει ο Watkins (2004). Καθώς μόνο ένα ποσοστό 2% των μαθητών με ειδικές ανάγκες, σύμφωνα με το European Agency for Development in SNE, παρακολουθεί εκπαίδευση σε ειδικά σχολεία, είναι αναμενόμενο ότι ο εκπαιδευτικός θα συνεργαστεί με μαθητές με ειδικές ανάγκες. Συνεπώς η αναγκαιότητα της κατάλληλης ειδικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και ο εμπλουτισμός γνώσεων και δεξιοτήτων αποτελεί μια αναγκαιότητα (Hornby et al 1997, Chiappanp & Vandeveld 1994).

Η απόκτηση γνώσεων σε θέματα ειδικής αγωγής εκ μέρους των εκπαιδευτικών αποτελεί μια συνεχή και ενδεχομένως μακροχρόνια διαδικασία, η οποία για να ενταχθεί στο πρόγραμμα και στις υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών οφείλει να προτείνει εναλλακτικές μορφές επιμόρφωσης λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Meyen et al 2003) και χρησιμοποιώντας τις τεχνολογίες πληροφορίας και μάθησης. Συν τοις άλλοις η διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της οφείλει να λαμβάνει υπόψη της τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ως επιμορφούμενων έτσι ώστε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων να βασίζεται στις πραγματικές επιμορφωτικές ανάγκες.

Περιορισμοί

Η συγκεκριμένη μελέτη υπόκειται στους εξής περιορισμούς:

- α. Τα δεδομένα της μελέτης έχουν συλλεχθεί από έξι εκπαιδευτικούς και γι' αυτό δεν είναι δυνατή η γενίκευσή τους.
- β. Η ειδική αγωγή είναι ένα πολυσύνθετο και ακανθώδες θέμα και δεν είναι εύκολο να διερευνηθεί σε όλο της το εύρος μέσα από μια προσωπική συνέντευξη.
- γ. Παράγοντες, όπως προσωπικά-οικογενειακά προβλήματα ή η διάθεση των συμμετεχόντων κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, επηρεάζουν την ποιότητα των δεδομένων και σε ένα μεγαλύτερο δείγμα ίσως θα είχαν μικρότερη σημασία.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Θα μπορούσαν να γίνουν μελλοντικές έρευνες είτε πανεπιστημιακές είτε ατομικές, με σκοπό τη εξαγωγή ασφαλέστερων και γενικευμένων συμπερασμάτων με τη χρήση μεγαλύτερου δείγματος. Επίσης, σημαντικά θα ήταν τα αποτελέσματα από μια μεικτή μελέτη που θα συνδυάζε τόσο συνεντεύξεις όσο και ερωτηματολόγια σε εκπαιδευτικούς Γυμνασίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθανασούλα-Ρέππα, Α. & Κουτούζης, Μ. & Μαυρογιώργος, Γ. & Νιτσόπουλος, Β. & Χαλκιώτης, Δ. (1999). Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων –Εκπαιδευτική Διοίκηση και Πολιτική. Τόμος Α΄, Β Πάτρα: ΕΑΠ

Chiappano, N., Vandeveld, L. (1994), Τα Π.Ε.Κ., Ανάλυση, σκέψεις, συγκρίσεις, προτάσεις, 118.

European Agency for Development in S.N.E. (2003), Inclusive Education and Effective Classroom Practices, 8.

Hornby, G., Davis, G., Taylor, G. (1997), The Special Educational Needs Co – ordinator’s handbook, A guide for Implementing the Code of Practice, 131.

Meyen, E., Ramp, E., Harrod, C., & Bui, Y. (2003). A national assessment of staff development needs related to the education of students with disabilities. *Focus on Exceptional Children*, 35, 8, 1-10.

Νικολακάκη, Μ. (2003). Διερεύνηση των προϋποθέσεων για μια αποτελεσματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών θεμάτων*, 8, 5-19.

Watkins, A. (2004), Ενταξιακή εκπαίδευση: πληροφορίες σχετικές με την πολιτική και την πρακτική σε 17 χώρες της Ευρώπης, 116.